

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO ENERGIJE, RUDARSTVA I INDUSTRIJE**

INFORMACIJA

**o donošenju Smjernica za smanjenje potrošnje energije i
energenata u Federaciji Bosne i Hercegovine**

Mostar, kolovoz 2022. godine

1. UVOD

Smjernice za smanjenje potrošnje energije i energenata u Federaciji Bosne i Hercegovine donose se po uzoru na paket dokumenata Europske komisije od 20. srpnja 2022. o uštedama plina u mogućim kriznim situacijama u opskrbi te plana REPowerEU objavljenog 18. svibnja 2022. godine.

Bosna i Hercegovina, zemlje u okruženju, Europska unija (EU), kao i mnoge druge regije u svijetu, tijekom protekle 2021. godine i ove godine, suočavaju su se s naglim porastom cijena energenata. To je razlog za veliku zabrinutost građana, gospodarstva, vlada i drugih institucija. Porast cijena postaknut je povećanom globalnom potražnjom za energijom, u kontekstu gospodarskog oporavka i izlaska iz krize uzrokovane pandemijom virusa COVID-19, kao i ratom u Ukrajini. Domaćinstva i kompanije suočavaju se s povećanjem troškova za energiju i energente kada su mnogi pogođeni gubitkom prihoda zbog pandemije. Dodatno, ugrožava se povjerenje i podrška energetske tranziciji, koja je nužna ne samo kako bi se spriječile katastrofalne posljedice klimatskih promjena, nego i kako bi se smanjila osjetljivost na nepredvidivost cijena fosilnih goriva, prije svega nafte i plina.

U ovom trenutku za Federaciju Bosne i Hercegovine je ipak najveći problem cijena plina koja će najvjerojatnije pratiti cijenu na burzama, što po nekim projekcijama znači značajno poskupljenje.

Na tržištu električne energije, prirodnog plina, naftnih derivata i ugljena evidentan je porast cijena, što dodatno otežava situaciju, posebice uzimajući u obzir to da je Federacija Bosne i Hercegovine 100% ovisna od uvoza nafte i plina.

Ne treba zaboraviti ni duže razdoblje u kojem je potrebno djelovati kako se slične situacije ne bi ponovile pa zajedno sa smjernicama za uštede u kratkom roku, koje su u ovom trenutku izuzetno važne, dalje aktivnosti moraju ići prema osnaživanju sustava opskrbe, transporta i proizvodnje energije. Diversificiranje izvora i sigurnost opskrbe predstavljaju ključne prioritete, kako bi se izbjegla energetska kriza i osigurao nesmetan rad gospodarstva i građana u cjelini. Europska komisija će ujedno ubrzati rad na diversificiranju opskrbe (pravaca i izvora), tako da i Bosna i Hercegovina/Federacija Bosne i Hercegovine treba težiti diversificiranju izvora i pravaca opskrbe.

Kao odgovor na poteškoće i poremećaje na globalnom energetsom tržištu uzrokovane ratom u Ukrajini, Europska komisija predstavila je plan REPowerEU koji također naglasak stavlja na energijsku učinkovitost, proizvodnju čiste energije i diversificiranje opskrbe energijom.

Za Bosnu i Hercegovinu/Federaciju Bosne i Hercegovine je od izuzetne važnosti da se ubrza postupak izdavanja dozvola za izgradnju velikih prekograničnih projekata jer je važno osigurati brz postupak izdavanja dozvola za izgradnju velikih infrastrukturnih, prekograničnih objekata, a također daje mogućnosti financiranja i povoljniji regulatorni tretman projektima.

Realno ambiciozno kreiran Nacionalni energetska i klimatski plan (NECP BiH) koji će se sastojati od dva entitetska energetska i klimatska plana (ECP), a iza čega bi uslijedilo pojačano implementiranje istog, ključni su za postizanje ciljeva REPowerEU. NECP/ECP-ovi imaju ključnu ulogu u jačanju povjerenja investitora i predvidljivosti ulaganja. Oni pružaju dobar okvir za planiranje i poticanje smanjenja uporabe fosilnih goriva.

Županije/općine/gradovi igraju vodeću ulogu u razvoju mjera za uštedu energije

prilagođenih njihovom lokalnom kontekstu, putem imenovanih energijskih suradnika, energijskih menadžera i energijskih koordinatora, a sve sukladno Pravilniku o Informacijskom sustavu energijske učinkovitosti u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 2/19). Oni bi trebali pokrenuti programe podizanja svijesti i informacija i podrške, energetske revizije i planove upravljanja energijom i osigurati angažman građana.

2. ZAŠTO UČINKOVITO KORISTITI ENERGIJU

Energijska učinkovitost, odnosno pametna potrošnja energije, podrazumijeva ponašanje odnosno navike, procedure i tehnička rješenja kojima će se smanjiti nepotrebna potrošnja, a istovremeno osigurati željeni životni i radni uvjeti. Primjena načela energijske učinkovitosti smanjuje račune svih građana, poduzetništva, javnih usluga i servisa te čini našu zemlju otpornijom na energetske poremećaje. Zbog navedenih činjenica skoro je pa izvjesno da će u narednom razdoblju doći do povećanja cijena energenata izazvanih poremećajima na svjetskom tržištu što će posljedično utjecati na domaćinstva i sve gospodarske sektore, od uslužnih djelatnosti do industrijske proizvodnje, od poljoprivrede do transporta. Rastuće cijene energije i energenata će imati značajan utjecaj na domaćinstva (pogotovo ona ranjiva, u riziku od energetske siromaštva), mikropoduzeća, mala i srednja poduzeća, te energetske intenzivne industrije i zahtijevat će pronalaženje rješenja kojima će se cjenovni šok ublažiti.

Srednjoročna rješenja zahtijevaju investicije u nove tehnologije koje zbog rastućih cijena i rizika postaju sve isplativije i potrebnije, dok ***neposredna kratkoročna rješenja svakako treba tražiti u korigovanju ponašanja, vlastitog i poslovnog, vezanog za potrošnju energije.***

Zbog toga, prvi korak i vlastiti doprinos svakog pojedinca u prevladavanju ove energetske krize leži u provođenju jednostavnih aktivnosti i korekcijama ponašanja, kojima će se energija učinkovitije koristiti i izbjeći nužnost provođenja drastičnih mjera poput uskraćivanja opskrbe energijom. Uštedama nepotrebno potrošene energije i ubrzanim provođenjem mjera energijske učinkovitosti doći će do smanjenja razmjera nestašica plina kod poremećaja lanaca opskrbe iz Rusije. Te uštede su jedan od veoma bitnih elemenata za sprečavanje dalje nestabilnosti, a u srednjem i dugom roku doprinijet će dodatnom stabiliziranju cijena energije.

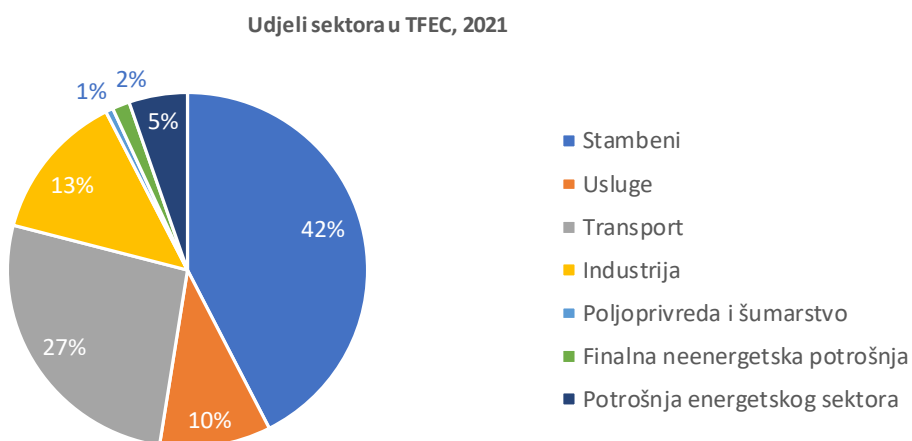
Uštede su najbrži i najjeftiniji način rješavanja trenutne energetske krize. Smanjenje potrošnje energije kratkoročno i dugoročno smanjuje visoke račune za energiju domaćinstava i kompanija i smanjuje uvoz ruskih fosilnih goriva. Smanjenje potrošnje energije kroz veću učinkovitost vitalna je komponenta tranzicije čiste energije koja povećava otpornost gospodarstva i štiti njenu konkurentnost od visokih cijena fosilnih goriva.

Ušteda energije predstavlja dvosmjerni pristup: ***jačanje strukturnih promjena sa srednjoročnim i dugoročnim mjerama energijske učinkovitosti i postizanje trenutnih ušteda energije kroz promjene ponašanja.***

Pametnom potrošnjom energije povećat će se zalihe energenata u kritičnim mjesecima te prevladati razdoblje tranzicije u kojem će se intenzivno provoditi tehničke mjere energijske učinkovitosti, kojima će se smanjiti energetska ovisnost i u što većoj mjeri

dekarbonizirati nacionalno gospodarstvo. No, za ovakve mjere potrebna su ulaganja i vrijeme za implementiranje, pa se smanjenje potrošnje energije sada, u kratkom roku, treba tražiti u **promjeni našeg ponašanja**.

U Bosni i Hercegovini najveći sektor potrošnje je stambeni sektor. Stambeni sektor, odnosno njihovi korisnici odgovorni su za oko 42% ukupne neposredne potrošnje energije. Iako potrošnja energije u stambenom sektoru najviše ovisi od karakteristika stambenog objekta (oblik i konstrukcijski materijali), energetske sastava u njemu (sustav grijanja, hlađenja, ventilacije, električnih uređaja i rasvjete koja se u njemu koriste) i od klimatskih uvjeta podneblja na kojem se nalazi, na tu potrošnju značajno utječe i ponašanje, te navike stanara odnosno korisnika stambenog objekta.

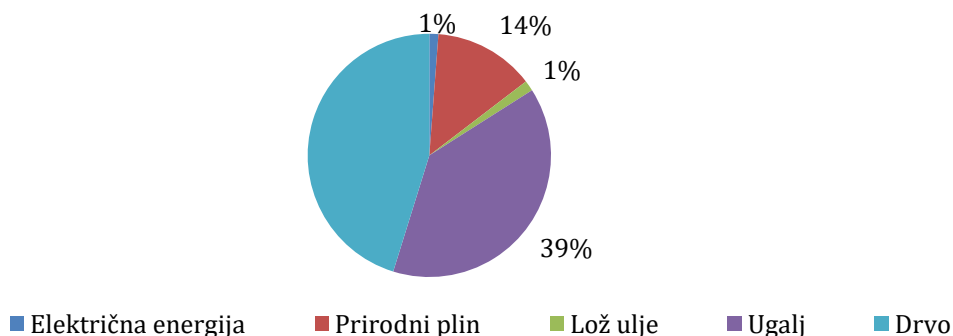

Slika 1. Udjeli sektora u TFEC ;
(Izvor: Nacrtni Akcionog plana za energetska efikasnost u Bosni i Hercegovini za period 2019-2021.)

Najviše energije u stambenom sektoru se troši na zagrijavanje prostora te na pripremu potrošne tople vode (PTV). Na ove potrebe odlazi čak oko 80% ukupne potrošnje energije stambenog sektora, dok preostalih 20 % odlazi na potrošnju električne energije za rasvjetu, uređaje za domaćinstvo i različite elektronske uređaje koji se koriste u domaćinstvu.

Kod pretežno etažnog/vlastitog centralnog grijanja domaćinstava u Federaciji Bosni i Hercegovini dominantna je zastupljenost ogrijevnog drveta i ugljena, a lož ulje, ostali derivati nafte i električna energija su neznatno zastupljeni. Primjetna je zastupljenost prirodnog plina od 14%.

Kada je u pitanju zagrijavanje domaćinstava putem sustava daljinskog grijanja, najzastupljeniji energent je prirodni plin, zatim ugljen, a najmanje je zastupljeno drvo.

Nakon stambenog sektora, sektor koji je takođe visoko energetski ovisan o uvoznim energentima je transport, koji je u Federaciji Bosne i Hercegovine odgovoran za oko jednu četvrtinu neposredne potrošnje energije te se u cestovnom dijelu gotovo u potpunosti oslanja na naftne derivate.

Imajući u vidu navedeno, te primarne ciljeve smanjenja ovisnosti o uvozu prirodnog plina iz Rusije, ključni sektori u kojima se mogu ostvariti najznačajnije uštede u kratkom roku su:

1. Grijanje i hlađenje u (posebno u domaćinstvima, ali i uslužnom sektoru);
2. Uštede u sektoru prometa i mobilnosti;
3. Optimiziranje proizvodnih procesa u poduzetništvu i industrijskim sektorima.

Kako bi se ostvarili ciljevi ušteda energije, države članice EU uvode mjere koje se mogu podijeliti na: ***mjere informiranja i mjere poticanja i potpore.***

Potpisivanjem Sofijske deklaracije, Bosna i Hercegovina se između ostalog, obvezala da će zajedno s EU-om raditi na postizanju cilja za ugljično neutralni kontinent do 2050. godine, uvođenjem stroge klimatske politike i reformom energetskog i transportnog sektora.

Mjerama informiranja osigurat će se podizanje svijesti o potrebi učinkovitog korištenja energije i razumijevanje različitih potrošača energije za potrebom provođenja mjera uštede. Pokazat će se važnost osobnog doprinosa u ublažavanju posljedica energetske krize i kako to utječe na smanjivanje računa za energiju. ***Promjenama ponašanja građana potražnja za energentima mogla bi se smanjiti i za više od 5 %.***

Mjere poticanja i potpore usmjerit će se na smanjenje financijskog troška provođenja mjera energetske učinkovitosti, kojima će se osigurati kako smanjenje potreba za energijom, tako i prelazak na obnovljive izvore energije, čime će se dugoročno poboljšati energetska sigurnost i smanjiti rizici od potencijalnih budućih poremećaja na energetskom tržištu.